

УДК 332.14

Павлюк Л.І.
директорУжгородського торговельно-економічного коледжу
Київського національного торговельно-економічного університету

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES REGIONAL INTERNAL MARKET DEVELOPMENT REGULATOR POLICY MECHANISMS FORMING AND REALIZATION

АНОТАЦІЯ

Визначені базові функції внутрішнього ринку регіону. Охарактеризовані особливості реалізації регулювальної, розподільчої, стимуляційної, інтеграційної та ціноутворювальної функцій внутрішнього ринку. Обґрунтовані положення інституційного, економічного, організаційного та соціально-психологічного механізмів реалізації функцій внутрішнього ринку. Визначені цільові орієнтири регіональної політики в цій сфері.

Ключові слова: регуляторна політика, внутрішній ринок, функції реалізації та механізми розвитку.

АННОТАЦИЯ

Определены базовые функции внутреннего рынка региона. Охарактеризованы особенности реализации регулировочной, распределительной, стимуляционной, интеграционной и ценообразовательной функций внутреннего рынка. Обоснованные положения институционального, экономического, организационного и социально-психологического механизмов реализации функций внутреннего рынка. Определены целевые ориентиры региональной политики в этой сфере.

Ключевые слова: регуляторная политика, внутренний рынок, функции реализации и механизмы развития.

ANNOTATION

The base functions of regional internal market are certain. The features of internal market realization regulation, distributive, stimulation, integration and price forming functions are described. Positions of internal market institutional, economic, organizational, social and psychological functions realization mechanisms are grounded. A special purpose prospects of regional policy in this sphere are certain.

Keywords: regulator policy, internal market, functions of realization and mechanisms of development.

Актуальність дослідження. Функціонування внутрішнього ринку є важливою умовою соціального та економічного розвитку регіональних господарських систем, формування їх внутрішніх і зовнішніх фінансово-економічних та торговельних відносин, побудови системи захисту від ендогенних та екзогенних ризиків і загроз, посилення інвестиційно-інноваційного складника конкурентоспроможності. Проте досягнення цих завдань потребує усвідомлення та ефективної реалізації механізмів регуляторної політики розвитку внутрішнього ринку на регіональному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження проблем регуляторної політики розвитку внутрішнього ринку займалися В. Бодров, Л. Збарзська, В. Лагутін,

Л. Лігоненко, Н. Ситник, О. Пустовойт та ін. Проте теоретико-методичні засади формування й реалізації механізмів регуляторної політики розвитку регіонального внутрішнього ринку залишилися ще недостатньо опрацьованими.

Метою даного дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад формування й реалізації механізмів регуляторної політики розвитку регіонального внутрішнього ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відомо, що базовими функціями ринку є регулювальна, розподільча, стимуляційна, інтеграційна, ціноутворювальна та ін. Зокрема, регулювальна функція полягає в забезпеченні постійних зв'язків між виробництвом і споживанням, різними видами економічної діяльності, встановленням необхідних пропорцій в економіці та забезпеченні безперервності процесу відтворення.

Вважаємо, що в рамках регулювальної функції внутрішнього ринку одним з найважливіших завдань є вирівнювання просторово-територіальних деформацій та диспропорцій економічного розвитку, розміщення продуктивних сил і рівня якості життя населення.

Не секрет, що для посттрансформаційного етапу розвитку держави характерними тенденціями (як реакція на концентрацію економічного й ресурсного потенціалу в обласних центрах і т. званих осередках промислового розвитку) стають міграція населення, трудових ресурсів та капіталу в регіони з більш високим розвитком та у великі міста. Внаслідок цього спостерігається регрес у розвитку та занепад віддалених і прикордонних територій, сільських поселень, малих міст.

Відтак, важливим завданням в складі регулювальної функції внутрішнього ринку, на нашу думку, є посилення зв'язків між виробництвом (пропозицією) та споживанням (попитом). Йдеться про те, що механізми регуляторної політики мають спрямовуватися на створення елементів внутрішнього ринку, покликаних забезпечувати координацію, взаємодію та т. зване «зближення» покупців і продав-

ців. Якщо це ринок товарів, то для взаємодії необхідні об'єкти торгівлі, транспортні та логістичні підприємства, маркетингові фірми, інші суб'єкти ринкової інфраструктури; якщо ринок послуг – інформаційні, консалтингові структури, девелоперські агенції, різного роду консультанти тощо; ринок робочої сили – рекрутингові агентства, суб'єкти з підготовки й перепідготовки кадрів, центри зайнятості; ринок капіталу – фінансово-кредитні структури, інвестиційні компанії, банки, страхові агентства тощо.

Регульовальна функція стосується також і впливу ринку на встановлення необхідних пропорцій в економіці регіону. Чи не найважливішим тут є позитивний вплив внутрішнього ринку на забезпечення необхідних структурних співвідношень як в економічному, так і в соціальному розвитку.

Щодо економічної складової, то в процесі реалізації механізмів регуляторної політики регіональним органам влади та органам місцевого самоврядування важливо створювати стимули для перетікання капіталу з сегменту споживання в реальний сектор та галузі із значною доданою вартістю, збільшення рівня інноваційної активності суб'єктів господарювання, зміцнення конкурентних позицій місцевих виробників та їх продукції на ринку.

У соціальній сфері якісні структурні зміни стосуються передусім зниження диференціації доходів і купівельних можливостей населення, зниження рівня безробіття, розширення частки осіб, що мають можливості доступу до соціальних послуг, покращення структурних характеристик придбання й споживання якісних та безпечних для здоров'я товарів і послуг, раціоналізації структури споживання в цілях кращого відтворення фізичних і розумових можливостей населення, формування більш якісного інтелектуально-кадрового потенціалу регіонального та місцевого розвитку.

Концептуально розподільча функція ринку стосується перерозподілу через нього засобів виробництва й предметів споживання, а також суспільного доходу між державою, підприємствами та громадянами через рівень та структуру ціноутворення. На нашу думку, щодо внутрішнього ринку регіону, то тут механізми регуляторної політики мають спрямовуватися на справедливий і економічно доцільний перерозподіл цих благ.

Щодо засобів виробництва, то регіональним органам влади потрібно створювати умови для імпорту (як з-за кордону, так і з інших регіонів держави) високих технологій та сучасної матеріально-технічної бази виробництва й торгівлі, модернізації використовуваної суб'єктами господарювання внутрішнього ринку в поточному періоді техніко-технологічної бази, формування інвестиційно-фінансового базису таких процесів.

Своєю чергою, предмети споживання мають раціонально розподілятися з-поміж усіх верств

населення, а також між кінцевими й проміжними споживачами. Це особливо важливо, адже виробничий сектор також потребує в достатній мірі продукції для власних потреб.

Органам влади слід дбати й про доцільний розподіл між споживачами на внутрішньому ринку капіталу, фінансово-ресурсного забезпечення, трудових ресурсів, прав та власності. Необхідно приділити достатньо уваги й розподілу доходу, який утворюється на внутрішньому ринку. Доцільно, щоб він справедливо розподілявся між виробниками (імпортерами) товарів (послуг), посередницькими організаціями, споживачами (у вигляді заробітної плати, знижок з ціни, інших джерел), місцевою громадою (у вигляді податків та зборів, реалізації соціально відповідальної діяльності суб'єктів господарювання, ін.).

Зазначимо, що функція стимулювання, яку виконує ринок, передбачає раціональне використання ресурсів, впровадження науково-технічного прогресу, застосування інших засобів для отримання високих результатів виробництва й споживання. Відтак, механізми регуляторної політики доцільно спрямувати на стимулювання зниження ресурсо- та енергомісткості виробництва, зниження витрат обігу, усунення трансакційних витрат та забезпечення більшої ресурсовіддачі суб'єктів внутрішнього ринку.

Це досягається шляхом впровадження сучасних більш прогресивних технологій, реалізації програм зростання продуктивності праці та впровадження систем контролю якості продукції й технологічних та торгових процесів, надання фінансово-інвестиційного сприяння суб'єктам господарювання, які реалізують інноваційні проекти, ведення більш дієвої політики контролю за трансферентним ціноутворенням і недопущенням корупції й бюрократизму у відносинах «влада – бізнес».

Вважаємо, що стимульовальна функція внутрішнього ринку реалізується головним чином у зміцненні конкурентоспроможності його суб'єктів – резидентів. Для цього механізми регуляторної політики орієнтуються на формування справедливого й рівного конкурентного середовища, зниження монополізму й тінізації, підвищення купівельної спроможності населення, формування місткого внутрішнього ринку та розвиток його інфраструктури, систем підтримки регіональною й місцевою владою легально діючих конкурентоспроможних суб'єктів – представників виробництва й торгово-посередницької ланки.

Інтеграційна функція ринку полягає в тому, що він сприяє формуванню єдиної економічної системи регіону, в якій розвиваються й посилюються горизонтальні та вертикальні зв'язки між різними видами економічної діяльності, секторами підприємництва, включно з територіальним аспектом. Ця функція одна з найбільш характерних саме для внутрішнього ринку, адже процеси, що відбуваються на ньому, спри-

ють об'єднанню інтересів: виробничого сектору, торговельно-посередницької ланки, сектору споживання. Цей ринок інтегрує не лише відносини на зрізі «продавець – споживач», але й «виробник – продавець», «виробник – споживач», «виробник + продавець – споживач».

До прикладу, Н. Ситник, формуючи стратегічні пріоритети посилення конкурентоспроможності внутрішньої торгівлі України, виокремлює серед них гостру доцільність та необхідність міжгалузевої інтеграції торгівлі та внутрішнього ринку держави [1, с. 244-246]. З цим варто погодитися, адже від цього зростає економічна ефективність та конкурентоспроможність як посередницької ланки, так і виробництва й споживання товарів. Тут мова йде про інтеграцію виробника вперед, тобто в посередницьку сферу; про інтеграцію підприємств торгівлі назад, тобто вкладання їх капіталу у виробництво продукції; про об'єднання діяльності з продажу та надання послуг, надання послуг і виробництва; активне співробітництво торговельних підприємств із суб'єктами інших видів економічної діяльності, наприклад при

реалізації спільних маркетингових програм, управлінні відносинами зі споживачем, громадськістю та владними структурами; про інтеграцію й співробітництво між малими та середніми й великими суб'єктами, що здійснюють діяльність на внутрішньому ринку регіону.

Для функціонування внутрішнього ринку особливо важливою функцією є визначення ціни товару. За умови врівноважених між собою попиту й пропозиції ця ціна найбільш повно відображає вартість товарів і послуг. Відтак, за досконалого ринку встановлення цін відбувається найбільш раціонально й справедливо, практично повністю унаслідок дії об'єктивних чинників попиту й пропозиції. Натомість, якщо ринок недосконалий, то на ціноутворенні часто позначаються суб'єктивні чинники, що негативно й призводить до надмірного завищення цін. За умови ще й штучного коригування пропозиції споживач обмежений у виборі товарів (послуг) і змушений придбавати їх за завищеними цінами, втрачаючи частину доходу чи заощаджень. До прикладів нераціонального ціноутворення можна віднести виключно зростаючі тенденції

Рис. 1. Базові функції внутрішнього ринку регіону та механізми регуляторної політики їх реалізації

вартості нафтопродуктів в олігополістичному середовищі, завищену вартість автомобілів при надмірному митному оподаткуванні, високу вартість товарів послуг кінцевого споживання через високі трансакційні витрати (на покриття корупційного впливу чиновників, сприяння в отриманні дозволів і погоджень, проходженні перевірок тощо) виробника і т. ін.

Саме тому механізми державного регулювання і заходи, що здійснюватимуться в їх рамках, спрямовуються й на формування здорового конкурентного середовища й обмеження можливостей державного втручання у фінансово-господарську діяльність економічних агентів, які легально функціонують на внутрішньому ринку регіону. Цього можна досягти, на нашу думку, двома магістральними шляхами:

(1) максимальне обмеження «контакту» підприємців і чиновників шляхом упровадження єдиних стандартів якості дозвільних і контролюючих процедур, надання адміністративних послуг на засадах визначення чітких критеріїв та подання й погодження документації виключно в електронній формі з онлайн звітуванням і відображенням даних в єдиній мережі адміністративних послуг влади;

(2) ефективний контроль за рівнем монополізації внутрішнього ринку, його сегментів та секторів, видів економічної діяльності (особливо в аспекті спорідненості юридичних і фізичних осіб, їх засновників та акціонерів) та адекватне й справедливе покарання за порушення конкурентних норм.

За результатами усвідомлення базових функцій внутрішнього ринку та завдань регіональних органів влади щодо їх реалізації підбираються необхідні механізми та відповідні заходи (як напрями реалізації функцій) регіональної регуляторної політики регулювання внутрішнього ринку (рис. 1).

Зауважимо, що метою застосування інституційних механізмів є удосконалення системи планування розвитку локальних внутрішніх ринків, причому ув'язано із соціально-економічним поступом територій, посиленням фінансової й функціональної спроможності органів влади та місцевого самоврядування щодо його регулювання.

Щоб реалізація інституційних механізмів здійснювалася збалансовано в межах регіону законодавчо визначається необхідність стратегічного планування розвитку внутрішнього ринку, затверджується єдиний і прозорий механізм участі територіальних громад у розробці, реалізації програмних документів розвитку внутрішнього ринку в системі соціально-економічного розвитку територій та контролю за їх виконанням, насамперед через надання територіальним громадам ширших повноважень та відповідальності, доступу до ресурсів розвитку. При цьому передбачається планування розвитку внутрішнього ринку в регіональних та місцевих стратегіях соціально-економічного розвитку.

Інституційні механізми регуляторної політики окрім планування передбачають удосконалення, коригування та доповнення нормативно-правових і розпорядчих актів, які приймаються й реалізуються на регіональному рівні. Щодо внутрішнього ринку, то вони в основному стосуються здійснення господарської та зокрема торговельної діяльності, а також ціноутворення. До прикладу, це Порядок провадження торговельної діяльності та правила торговельного обслуговування населення (прийнятий в Україні в 2006 р.), Правила роботи дрібно-роздрібною торговельною мережі (1996 р.), торгівлі продовольчими товарами (2003 р.), торгівлі непродовольчими товарами (2007 р.), торгівлі алкогольними напоями, користування засобами виміральної техніки в сфері торгівлі, громадського харчування й надання послуг, Технічний регламент щодо маркування харчових продуктів, місцеві регуляторні акти з регулювання захисту прав споживачів (1991 р.), якості та безпеки харчових продуктів та продовольчої сировини (2005 р.), цін та ціноутворення (1990 р.), застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг (1995 р.), стандартизації й сертифікації (1993 р.), Порядок позначення роздрібних цін на товарах народного споживання на підприємствах торгівлі й громадського харчування (1997).

З використанням цих та інших нормативно-правових актів регіональні та місцеві органи державного управління можуть ефективно впливати на важливі процеси, що відбуваються на внутрішньому споживчому ринку регіону, зокрема в сферах ціноутворення, забезпечення якості й безпеки товарів та послуг, дотримання умов торгівлі й надання споживчих послуг, забезпечення прозорості й легальності процесів, які відбуваються на внутрішньому, зокрема споживчому, ринку.

Але іншим напрямом, окрім нормативно-правового регулювання, реалізації інституційних механізмів регуляторної політики регулювання розвитку внутрішнього ринку регіону, є застосування діяльності державних і недержавних інституцій. Причому для внутрішнього ринку, зокрема сфери торгівлі й послуг, актуальною проблемою завжди було дерегулювання. Тобто владні структури, розуміючи істотну соціальну роль продажу товарів й надання споживчих послуг та їх вплив на важливі соціальні характеристики розвитку, приділяли істотну увагу контролю та адмініструванню процесів, які відбуваються на внутрішньому ринку.

Відтак, питання дерегулювання тут апріорі актуальні й це більш доречно не шляхом зниження рівня державного контролю, а через формування достатньої чисельності суспільно-громадських інституцій захисту прав та інтересів споживача, суспільства, суб'єктів господарювання й забезпечення їх інституційних можливостей. При цьому для розширення ком-

петенцій громадських організацій та об'єднань, які представляють територіальну громаду, інститутів громадянського суспільства, агенцій регіонального розвитку, місцевих бізнес-асоціацій (інституціоналізації територіальних громад як дієвих і дієздатних осіб на внутрішньому ринку) доцільно формувати й впроваджувати методику їх створення й функціонування, а також інструктивні матеріали щодо нормативно-правового, методичного, економічного забезпечення створення та діяльності таких громадських інституцій.

Інституційним важелем розвитку внутрішнього ринку регіону є також розробка методичних рекомендацій з стратегічного планування цих процесів, розміщення мережі об'єктів роздрібної та оптової торгівлі, їх логістики, сегментів покриття населення споживчими послугами з визначенням типової структури стратегічних планів і програм розвитку, методології оцінювання ресурсного потенціалу та можливих напрямів просторово-функціонального розвитку внутрішнього ринку з огляду на ресурсний базис та можливості. Для підвищення конкурентоспроможності й дієздатності внутрішнього ринку регіону на рівні окремих територіальних громад активізується співробітництво між ними включно зі спільною розробкою й реалізацією стратегій розвитку для об'єднаних територіальних громад, що дозволить знизити видатки та розробку та реалізацію визначених пріоритетів розвитку, кооперувати ресурси та зусилля одразу кількох населених пунктів.

Першочергова увага приділяється формуванню ефективного інституційного механізму регіональної регуляторної політики підтримки розвитку внутрішнього ринку та його суб'єктів на інноваційних засадах. Діюча на ранніх етапах становлення в державі ринкової економіки модель орієнтована фактично на саморозвиток торгівлі й послуг на місцевому рівні має поступитися інструментам інноваційного менеджменту, які зарекомендували свою успішність у розвинутих державах світу. Насамперед це стосується поліпшення інвестиційного клімату через фінансування інфраструктурних проєктів, створення агро-, виробничо-, торговельно-, споживчих кластерів та індустріально-торговельних парків, стимулювання конкуренції в сферах виробництва та обігу товарів, надання послуг.

Стимулювати активну участь територіальних громад у розробці й реалізації програм розвитку регіонального внутрішнього ринку можливо й шляхом запровадження різних форм співробітництва між органами державного управління, науково-дослідними установами, громадським сектором та представниками територіальних громад, проведення комунікативних заходів з гострих соціально-економічних проблем у цій сфері включно з продовольчими, екологічними, територіальними аспектами функціонування адміністративних одиниць, цільового навчання

представників органів місцевого самоврядування, розробки й впровадження програм медіа-освіти (створення спеціалізованого веб-ресурсу у відкритому доступі) щодо нормативно-правового забезпечення, соціальної взаємодії та суспільної активності територіальних громад, у тому числі за підтримки міжнародних програм і фондів, а також державних цільових програм.

Якщо вже йшлося про концептуальну необхідність скерування механізмів регуляторної політики на формування здорового конкурентного середовища на внутрішньому ринку регіону, то потрібно зазначити, що така політика може реалізуватися й опосередковано, через стимулювання приватної підприємницької ініціативи. Легальний приватний малий бізнес, як правило, здатен швидше організувати якісну господарську діяльність та забезпечити її вищу ефективність. У напрямі стимулювання активізації підприємницької ініціативи на внутрішньому ринку здійснюється планування й програмування її розвитку на місцевому рівні за принципом проектно-грантової форми фінансування заходів та збільшення частки «продуктивних» витрат, спрямованих на формування мережі інституцій і програм фінансово-кредитного сприяння, залучення страхової сфери до зниження рівня ризику й забезпечення фінансування економічних агентів внутрішнього ринку, створення мережі муніципальних бізнес-інкубаторів і венчурних фондів, покращення інституційно-правового забезпечення розширення можливостей підприємств до реалізації інвестиційних проєктів і інноваційних програм, розширення можливостей функціонування мережі суб'єктів фінансово-інвестиційної підтримки бізнесу, покращення доступу малих підприємств до інновацій та інвестицій.

Не менш важливі завдання покладаються й на реалізацію організаційних та економічних механізмів регуляторної політики розвитку внутрішнього ринку регіону. Так, будь-який ринок потребує належного інфраструктурного забезпечення. Тут і розвиток дорожньо-транспортної, логістичної, комунікаційної, соціальної, маркетингової, фінансово-кредитної та іншої інфраструктури.

Задля забезпечення екологічної безпеки розвитку внутрішнього ринку важливо зорієнтувати організаційні механізми регіональної політики на контролі й недопущенні надходження на ринок неякісної й фальсифікованої, небезпечної для здоров'я споживача та довкілля продукції, а з іншої – на наданні фінансово-кредитних та інших стимулів з розбудови мереж виробництва й продажу екологічно чистих продуктів, перетворення об'єктів торгівлі та сфери послуг на більш ресурсо- і енергоощадні господарства.

Складним є питання інвестиційної та ресурсної підтримки реалізації державних і приватних проєктів з розбудови внутрішнього ринку регіону в сферах розвитку інфраструктури, розбудови мережі об'єктів торгівлі та споживчих послуг,

розвитку суміжних видів економічної діяльності. Реалізація цього завдання організаційного механізму передбачає здійснення фінансово-кредитної політики, орієнтованої на покращення доступності кредитних ресурсів для суб'єктів господарювання на внутрішньому ринку, включаючи реалізацію низки пілотних проектів, спрямованих на спрощення процедур отримання кредитів та стимулювання інноваційного розвитку.

У межах економічних механізмів регуляторної політики розвитку внутрішнього ринку органи влади реалізують комплекс заходів, спрямованих на стимулювання активізації перспективних складових та напрямів на аналізованому ринку, окремих видів економічної діяльності, у т. ч. з врахуванням виробничо-ресурсного потенціалу, розробляють для цього відповідні регіональні паспорти з врахуванням специфіки конкретної території, ініціюють державну підтримку фінансових та лізингових програм розвитку малого й середнього торговельного посередництва, формують економічні стимули для створення локальних інтегрованих систем, проведення горизонтальної та вертикальної кооперації підприємств.

Завдання та методи економічних механізмів регуляторної політики регулювання внутрішнього ринку регіону спрямовуються й на розвиток соціального та інтелектуального капіталу. У цьому аспекті доцільно зорієнтуватися на велику частку суб'єктів господарювання й населення, які відзначаються вищим рівнем мобільності та адаптованості до інновацій.

Завдання та методи інформаційних та соціально-психологічних механізмів регуляторної регіональної політики розвитку внутрішнього ринку здебільшого спрямовуються на забезпечення інформаційно-консультаційної підтримки населення щодо започаткування власного бізнесу, покращення соціально-психологічного та організаційно-професійного середовища трудової та підприємницької діяльності через існуючу мережу обласних і районних центрів зайнятості, місцевого дорадництва, агенцій регіонального розвитку, навчання й тренінги для населення, надання фінансової та організаційної підтримки організацій, що реалізують навчально-просвітницькі заходи в сфері зайнятості та підприємництва.

Реалізація механізмів регуляторної політики розвитку внутрішнього ринку регіону сприяє

зниженню рівня трансформаційних і трансакційних витрат суб'єктів господарювання й споживачів, мінімізації проявів опортуністичної поведінки виразників попиту й пропозиції, подоланню низки дисфункцій у роботі інститутів, які визначають ефективність функціонування господарських комплексів на основі зростання якості їх людського й соціального капіталу, а також кращому фінансовому забезпеченню та розвитку інфраструктури локального й місцевого внутрішнього ринку.

Висновки. Реалізація регуляторної політики розвитку внутрішнього ринку регіону здійснюється із застосуванням інституційних, економічних, організаційних, соціально-психологічних та інших механізмів її формування й впровадження. Разом із тим ефективність регулювання потребує спрямування механізмів регуляторної політики на підсилення базових функцій внутрішнього ринку – регулювальної, розподільчої, стимулювальної, інтеграційної та ціноутворювальної – задля усвідомлення перспективних інструментів і заходів, які слід включити та реалізувати в межах відповідних механізмів.

Подальші наукові дослідження в цій сфері мають стосуватися аналізу ефективності регуляторної політики регулювання розвитку внутрішнього ринку регіону.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ситник Н.С. Модернізація внутрішньої торгівлі України: Монографія / Н.С. Ситник. – Львів: Новий світ – 200, 2013. – 318 с.
2. Внутрішній ринок України: теорія та стратегія посткризового розвитку: Наук.-метод. Розробка / В.Г. Бодров, Н.І. Балдич, В.О. Гусев та ін.; [за заг. ред. В.Г. Бодрова]. – К.: НАДУ, 2011. – 80 с.
3. Збаразська Л.О. Внутрішній ринок України: проблеми й стратегії розвитку / Л.О. Збаразська // Наукові праці ДОНУ. – Серія: економічна. – Вип. 68, 2003. – С. 18-25.
4. Пустовойт О. Внутрішній ринок України: потенційні та реальні можливості впливу на економічне зростання / О. Пустовойт // Економіка України, 2007. – № 3. – С. 50-58.
5. Лагутін В.Д. Внутрішній ринок споживчих товарів: теорія розвитку й регулювання: Монографія / В.Д. Лагутін. – К.: КНТЕУ, 2008. – С. 327 с.
6. Споживчий ринок України: методологія дослідження та регулювання: Монографія / [За заг. ред. Л.О. Лігоненко]. – К.: КНТЕУ, 2007. – 379 с.